

OnderWijsTijd

Samen werken aan goed onderwijs voor iedereen

JRG. 3 // DRIEMAANDELIJKS // OKTOBER-DECEMBER 2023 // NR. 4

Lezen op muziek

Krachtig en duurzaam leerzorgbeleid

Het lerarentekort

Freinetonderwijs

Schoolbrede positieve gedragsondersteuning

Inspraak bij kleuters

Overwegingen van een decaan

Is een hoger advies altijd beter?

Is hoger advies altijd beter? En hoe kunnen wij als onderwijs zorgen voor een schooladvies dat in de volle breedte past bij de leerling en diens ontwikkeltraject? Waarbij het streven niet een zo hoog mogelijk niveau is, maar een zo goed mogelijke plek voor verdere ontwikkeling, zowel op intellectueel als op persoonlijk vlak.

Een leven lang ontwikkelen

Op de arbeidsmarkt is er steeds meer aandacht voor een leven lang ontwikkelen (LLO). Medewerkers doen niet meer jarenlang dezelfde taken, maar bewegen dynamisch mee met de arbeidsmarkt, het bedrijf en de vragen van de klanten of maatschappij. Dit is nodig om duurzaam inzetbaar te blijven, om te zorgen voor persoonlijke ontwikkeling en het ervaren van betekenisvol werk (Tanke, 2023). Waar je vroeger een studie koos voor één specifiek beroep of werkveld, worden studies tegenwoordig generalistischer omdat je op je werkplek vakspecifieke kennis bijleert en bijhoudt, maar ook omdat opleidingen geen zicht hebben op hun werkveld over vijf, tien of twintig jaar. Dit komt deels door technologische ontwikkelingen en de vergrijzing, evenals door factoren als COVID-19, mondiale spanningen en politieke besluiten (Poell & Kessels, 2021). Voor leerlingen is het kiezen van een studie of beroep er dus niet gemakkelijker op geworden. Ze moeten kiezen uit vagere omschrijvingen, tussen opleidingen met hippe namen die opleiden tot eenzelfde kwalificatiedossier en ze moeten rekening houden met de mogelijkheden tot doorleren later in de loopbaan. En vooral daar zie ik in mijn werk als decaan denkfouten optreden. Zo zijn ze in de veronderstelling dat ze met een havo- of vwo-diploma meer kunnen dan met een vmbo- of mbo-diploma, en maken daardoor onlogische loopbaankeuzes. Want klopt die veronderstelling wel?

Op dit moment is het zo dat leerlingen in groep zeven vaak een voorlopig en in groep acht een definitief schooladvies krijgen. Zo kunnen leerlingen en ouders in hun zoektocht naar een school voor voortgezet onderwijs rekening houden met het niveau en dus gericht zoeken naar een plekje. Die zoektocht is vaak gebaseerd op gevoel en randvoorwaarden. Voelt de school fijn, zijn de leraren op de open dag leuk, verkoopt de kantine frikandelbroodjes, hoe ver is het fietsen van huis en welke leuke klasgenoten of vrienden gaan hier ook heen? Ouders kijken vaak al anders. Zij letten op begeleidingsmogelijkheden, een bijzonder onderwijsaanbod en in sommige gevallen (vooral bij al oudere kinderen op het vo) naar profiel- en vakkeuzes of overgangsnormen.

Een fuik of doolhof?

Waar echter nagenoeg geen vragen over komen zijn het onderwijsstelsel. Welke plek heeft de school in het onderwijslandschap? Welke niveaus zijn er nog meer op de vestiging en welke mogelijkheden biedt de school daar? En hoe verloopt de doorstroom tussen die niveaus en onderwijstypen? En als die vragen er al zijn, dan gaat het altijd om het zo-

Is een hoger advies altijd beter?

genaamde 'opstromen', wat als mijn kind toch een 'hoger' niveau aan kan? Welke opties er zijn wanneer een kind beter af is met praktische vakken, komt niet ter sprake.

Als decaan zie ik geregeld leerlingen die op hun tenen lopen.

Daar zit ook de kern van het probleem. Ouders – en soms ook leerlingen en leerkrachten po – zien het onderwijs in Nederland met de vroege verdeling in niveaus als fuik (Ministerie OCW, 2023). Zit je eenmaal op een niveau, dan kom je daar nagenoeg niet meer uit. De mogelijkheden van stapelen en doorstomen zijn onoverzichtelijk, leveren tijdsverlies op en niet onbelangrijk, doen wat met de sociale status van de leerling (Elffers, 2022). Vandaar dat ouders in gesprek met de leerkracht van groep acht meer dan eens vragen om een ophoging van het advies. Vooral als de leerling in kwestie een goede dag heeft gehad op de eindtoets en in een hoger segment scoort dan het schooladvies. Hoe hoger gestart kan worden op het vo, hoe beter. Wat zo jammer is, is dat bij deze zienswijze vooral gekeken wordt naar het eigen referentiekader van ouders (universitair geschoolde ouders hebben vaker kinderen op de havo of het vwo zitten, dan ouders met een middelbare beroepsopleiding) en niet naar wat het onderwijs het kind kan bieden (Elffers, 2022). Het onderwijs is immers geen fuik, maar voor ouders en leerlingen soms zeker een doolhof. Een doolhof, echter, biedt kansen om terug te lopen, een ander pad in te slaan en op meerdere manieren naar het doel te werken.

De andere kant van de medaille

Het inzicht in die verschillende manieren van toewerken naar het doel is voor een leerling cruciaal. Niet alleen op het moment van het kiezen van een vo-school, maar ook gedurende de schoolperiode. Als decaan zie ik geregeld leerlingen die op hun tenen lopen. Leerlingen die binnenkomen met een vmbo-tl/havo-advies en dus ook in een gemixte brugklas terechtkomen. Het daar met meer geluk dan wijsheid schoppen tot het derde leerjaar van de havo en dan klem komen te zitten met hun profielkeuze. Cijfer-

Leerlingen moeten steeds meer. Waar het vroeger voldoende was om 'gewoon goed je best te doen', verwachten we nu van leerlingen dat ze naast hun schoolwerk een baantje hebben, mantelzorgen, topsporten, ondernemend zijn en al dan niet meer. Uiteraard moeten leerlingen al deze inspanning documenteren zodat ze goed beslagen ten ijs komen op matchingsgesprekken in het vervolgonderwijs, op hospiteeravonden, intakes op de opleiding, honoursprograms en decentrale selecties. Waarbij we als ouders, leerkrachten, mentoren en de maatschappij als geheel verwachten dat de leerling altijd streeft naar het hoogst haalbare...

matig houdt het niet over en kiezen voor een exact profiel is dan vaak niet praktisch of soms zelfs onmogelijk vanwege gestelde cijfereisen aan de profielvakken. Een maatschappelijk profiel kan, maar is bijvoorbeeld door dyslexie onwenselijk omdat deze profielen veel talen en zaakvakken bevatten. De 'keuze' valt dan op vakken die weliswaar haalbaar zijn op het examen, maar niet altijd aansluiten op de wensen van de leerlingen. En het drama is compleet als in de bovenbouw een mooie vervolgstudie gevonden wordt, die een eis stelt aan de gevolgde examenvakken of het profiel, waardoor de studie voor de leerling buiten bereik ligt. Gefeliciteerd, een havo-diploma met allemaal zesjes, en een dichte deur voor de studie van je dromen.

Het kan ook anders. Deze leerling kan in de derde ook oriënteren op het mbo. Met een overgangsbewijs van 3 naar 4 havo, mag de leerling starten op mbo niveau 4 en kan zo in drie jaar een beroepsopleiding doen. Met die beroepsopleiding kan de leerling verder studeren aan het hbo, vaak zonder eisen aan vakken of gevolgd examenprogramma (enkele uitzonderingen daargelaten). Een bijkomend voordeel in deze constructie is dat de leerling in het mbo al diverse stages heeft gelopen en zo weet welk werkveld past, waar energie verkregen wordt en soms zelf vanuit een baan de hbo-opleiding mag gaan volgen. Waarbij de werkgever vaak bijdraagt aan de studiekosten. Andrews en Hooley (2022) beschrijven deze manier van kijken als een essentieel onderdeel van het werk van de decaan, je kijkt met de leerling en ouders naar de vervolgstappen verderop in de loopbaan en beschrijft welke wegen leiden tot die vervolgstappen.

Als professionals moeten we bijdragen aan een solide keuze van de leerling met persoonlijke en intellectuele ontwikkeling voorop.

Van hoger naar beter

Als decaan spreek ik leerlingen vaak pas in het derde leerjaar individueel. Daarvoor zijn leerlingen met hun mentor en het programma rond loopbaanontwikkeling en -begeleiding (LOB) al wel bezig met het ontwikkelen van loopbaanvaardigheden zoals het opdoen van zelfkennis, het leren loopbaandenken en het ontdekken van wat de omgeving van de school biedt aan mogelijkheden, maar blijf ik als decaan op de achtergrond. Dat moet anders. Landelijk zouden po en vo dichter naar elkaar toe moeten groeien als het gaat om de loopbaan van de leerling.

Want wat als decanen of het vo in het algemeen de po-teams zouden bijscholen over hun mogelijkheden. Over wat een leerling leert binnen Dienstverlening en Producten, op welk niveau een technasium samenwerkt met de universiteit en hoe doorstroom binnen de verschillende onderwijstypes geregeld is? En dan het liefst in samenwerking met het regionale mbo, hbo en de dichtstbijzijnde universiteit. Geen marketing, maar samen praten over loopbanen, de beste plek voor iedere leerling en hoe we ouders de verschillende routes naar succes inzichtelijk kunnen maken. Zodat we als professionals, ieder op eigen niveau, bijdragen aan een solide keuze van de leerling met persoonlijke en intellectuele ontwikkeling voorop. Ook als deze keuze niet zo voor de hand lijkt te liggen (Meens, 2021).

Zit je eenmaal op een niveau, dan kom je daar nagenoeg niet meer uit.

Want die ene supercreatieve leerling die prima de havo zou moeten kunnen toch een advies geven om eens op kader te gaan kijken? Dat lijkt gek of zelfs een verspilling van talent. Maar wat als die leerling daar twaalf uur in de week los kan met praktisch onderwijs, werkt aan het koesteren van die creatieve kant en daardoor een toelating krijgt bij een opleiding tot restauratieschilder? Ontzeg je dan de leerling niet heel veel levensgeluk door daar alleen de havo te adviseren?

In een wereld die steeds sneller lijkt te bewegen, moeten we leerlingen niet minstens hun eigen tempo gunnen om zich te ontwikkelen? Mijn advies zou dan ook zijn aan al mijn onderwijscollega's: geef de leerling de tijd (Launspach, 2018). Werk samen aan verschillende routes richting een droom en markeer zijwegen, olifantenpaadjes

en afslagen, zodat de leerling ziet dat er meerdere wegen naar Rome leiden. Zo ontstaat er voor ouders en leerlingen ruimte om te kiezen, te ervaren en te dromen. En nemen we de druk weg dat hoger ook beter is. Ze moeten nog een heel leven leren en ontwikkelen.

Bronnen en leestips

- Andrews, D., & Hooley, T. (2022). *The Careers Leader Handbook. How to Create an Outstanding Careers Programme for Your School Or College*. Bath: Trotman Education.
- Elffers, L. (2022). *Onderwijs maakt het verschil. Kansengelijkheid in het Nederlandse onderwijs*. Amsterdam: Walburg.
- Heij, K. (2021). *Van de kat en de bel. Tellen en vertellen met de eindtoets basisonderwijs* [PhD-Proefschrift]. Tilburg University.
- Launspach, T. (2018). *Fokking druk. Het ultieme anti-stressboek*. Amsterdam: Het Spectrum.
- Meens, E. (2021). *Een leven lang kiezen. Het coachen van loopbaan- en levenskeuzes*. Amsterdam: Boom.
- Ministerie van Algemene Zaken (2023, 10 oktober). *Schooladvies toelating voortgezet onderwijs*. Schooladvies en doorstroomtoets basisschool | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schooladvies-en-doorstroomtoets-basisschool/toelating-voortgezet-onderwijs-gebaseerd-op-definitief-schooladvies>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2023, 12 januari). *Later selecteren, beter differentiëren*. Advies | Onderwijsraad. <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2021/04/15/later-selecteren-beter-differentiëren>
- Poell, R., & Kessels, J. (2021). *Handboek Human Resource Development. Organiseren van het leren* (derde volledig herziene editie). Amsterdam: Lannoo Campus.
- Tanke, I.K. (2023). *In de leerstand. Hoe voortdurend blijven leren op het werk vanzelfsprekend wordt*. Amsterdam: Boom.

Wendy Mouw MEd is decaan aan het Veluws College Mheenpark en loopbaanspecialist bij Kers & Kers Loopbaancoaching in Apeldoorn. desirewendykers@gmail.com